

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**NASIONALE
SENIOR SERTIFIKAAT**

GRAAD 12

GESKIEDENIS V2

NOVEMBER 2025

NASIENRIGLYNE

PUNTE: 150

Hierdie nasienriglyne bestaan uit 26 bladsye.

1. BRONGEBASEERDE VRAE**1.1 Die volgende kognitiewe vlakke is gebruik om brongebaseerde vrae te ontwikkel:**

Kognitiewe Vlakke	Historiese vaardighede	Gewigstoekenning van vrae
VLAKE 1	• Onttrek inligting uit bronne • Selektoring en organisasie van relevante inligting uit bronne • Definieer historiese begrippe/terme	30% (15)
VLAKE 2	• Interpretasie van bewyse uit bronne • Verduidelik inligting verkry uit bronne • Analyseer bewyse uit bronne • Verduidelik historiese konsepte in konteks	40% (20)
VLAKE 3	• Interpreteer en evalueer bewyse uit bronne • Skakel met bronne om bruikbaarheid, betroubaarheid, eensydigheid en beperkings vas te stel • Vergelyk en kontrasteer interpretasies en perspektiewe in die bronne en kom tot onafhanklike gevolgtrekkings	30% (15)

1.2 Die inligting hieronder dui aan hoe brongebaseerde vrae geassesseer word:

- By die nasien van brongebaseerde vrae moet krediet gegee word vir enige ander geldige en toepaslike standpunte, argument, bewyse of voorbeelde.
- Met die toekenning van punte moet aandag gegee word aan hoe daar aan die vereistes van die vraag voldoen is.
- In die nasienriglyn word die vereistes van die vraag (vaardighede waaraan aandag gegee moet word) sowel as die vlak van die vraag in kursiefgedrukte skrif aangedui.
- By die assessering van die oop brongebaseerde vrae moet kandidate krediet kry vir enige ander relevante antwoord.
- Daar word van leerlinge verwag om 'n standpunt in te neem in die beantwoording van 'tot watter mate' vrae om enige punte te verdien

1.3 Assesseringsprosedures vir brongebaseerde vrae

- Gebruik 'n regmerk (✓) vir elke korrekte antwoord.
- Gee aandag aan die puntetoekenning bv. (2 x 2) wat neerkom op twee redes en word twee punte elk toegeken (✓✓✓✓); (1 x 2) wat neerkom op een rede en twee punte toegeken word (✓✓).
- Indien 'n vraag 4 punte tel, word 4 regmerkies (✓✓✓✓) aangedui.

Paragraafvraag

Paragrafe behoort globaal (holisties) geassesseer te word. Beide die inhoud en die struktuur van die paragraaf moet in berekening gebring word wanneer punte toegeken word. Die volgende stappe moet gebruik word wanneer 'n antwoord op 'n paragraafvraag geassesseer word:

- Lees die paragraaf en plaas 'n kolpunt (.) by elke punt binne-in die teks waar die kandidaat relevante bewyse gebruik het om die vraag te beantwoord.
- Lees die paragraaf weer om die mate te evalueer waarin die kandidaat in staat was om relevante bewyse te gebruik om die paragraaf te beantwoord.

- Maak regmerkies (✓) wat aan die kandidaat toegeken is vir die paragraaf aan die einde van die paragraaf; sowel as die vlak (1,2, of 3) soos aangedui in die holistiese rubriek en gee 'n kort kommentaar bv.

✓✓✓✓ Vlak 2

Gebruik meestal relevante bewyse om die paragraaf te skryf

- Tel al die regmerkies vir die brongebaseerde vrae op en skryf dan die punt op die kantlyn regs onder, bv.

32
50
- Maak seker dat die totale punte akkuraat na die buiteblad van die antwoordeboek oorgedra word.

2. OPSTELVRAE

2.1 Die opstelvrae vereis dat kandidate:

- In staat sal wees om hul argument op 'n logiese en samehangende wyse te stel. Hulle moet die relevante inligting kan selekteer, organiseer en bymekaarvoeg sodat dit vir hulle moontlik sal wees om 'n redelike reeks feite of 'n effektiewe argument te kan weergee om sodoende die gestelde vraag te beantwoord. Dit is noodsaaklik dat 'n opstel 'n inleiding, 'n samehangende en gebalanseerde liggaam van bewyse en 'n slot het.

2.2 Nasien van opstelvrae

- Nasieners moet daarop let dat die inhoud van die antwoord gelei sal word deur die handboeke wat by 'n spesifieke sentrum gebruik is.
- Kandidate mag enige ander toepaslike inleiding en/of samevatting hê as dit wat ingesluit is by 'n riglyn vir nasien van 'n spesifieke opstel.

2.3 Globale assessering van 'n opstel

Die opstel sal holisties (globaal) geassesseer word. Hierdie benadering vereis dat die onderwyser die opstel as 'n geheel sal bepunt sonder om die hoofpunte afsonderlik te bepunt. Hierdie benadering moedig die leerder aan om 'n oorspronklike argument aan te bied deur relevante bewyse te gebruik om 'n argument te ondersteun. Daar sal **nie** van die leerder verwag word om slegs inhoud (feite) neer te skryf om 'n vlak 7 (hoë punt) te behaal nie. Hierdie benadering sal leerders ontmoedig om opstelle voor te berei en te reproduseer sonder om die spesifieke vereistes van die vraag in ag te neem. Holistiese nasien van opstelle gee krediet aan leerders se mening, ondersteun deur bewyse. Anders as by inhoudsgebaseerde nasien, word leerders met holistiese assessering nie vir ontoreikende taalgebruik gepenaliseer nie, aangesien die klem op die volgende val:

- Die leerder se interpretasie van die vraag
- Die toepaslike seleksie van feitelike bewyse (relevant inhoudseleksie)
- Die konstruksie/daarstelling van 'n argument (beplan, gestruktureer en 'n onafhanklike argument)

2.4 Assesseringsprosedures van die opstel

2.4.1 Hou die sinopsis in gedagte wanneer die opstel nagesien word.

2.4.2 Tydens die eerste deurlees van die opstel moet regmerkies toegeken word vir 'n relevante inleiding (aangedui met 'n kolpunt 'bullet' in die nasienriglyne), vir elke hoofaspek/liggaam van die opstel wat die argument ondersteun (aangedui met 'n kolpunt 'bullet' in die nasienriglyne) en 'n relevante slotopmerking (aangedui met 'n kolpunt 'bullet' in die nasienriglyne)
Bv. In 'n opstel waar daar 5 hoofpunte is, sal daar dus 7 regmerkies wees.

2.4.3 Hou die PEEL struktuur in gedagte in die assessering van 'n opstel.

P	Punt: Die kandidaat lei die opstel in met 'n argument/'n duidelike hoofpunt. Elke paragraaf moet 'n punt bevat wat die hoofpunt (argument) wat in die inleiding gemaak is, ondersteun.
E	Verduideliking: Die kandidaat moet in groter detail bespreek waarom die hoofpunt (argument) gaan en hoe dit verband hou met die vraag wat gevra is.
E	Voorbeeld: Die kandidate moet die vraag beantwoord deur inhoud te selekteer wat relevant is tot die argument. Relevante voorbeelde moet gegee word om argument vol te hou.
L	Skakel: Kandidate moet seker maak dat die argument deurgaans in die opstel onderhou word en samehangend geskryf is.

2.4.3 Die volgende simbole MOET gebruik word in die assessering van 'n opstel:

- Inleiding, hoofaspekte en slotopmerking nie behoorlik gekontekstualiseer nie

Λ

- Verkeerde stelling

- Irrelevante stelling

|
|
|

- Herhaling

R

- Analise

A✓

- Interpretasie

1✓

- Argument

LOA ⇕

2.5. Die matriks**2.5.1 Gebruik van die matriks vir die assessering van opstelle**

By die nasien van opstelle, moet die kriteria gebruik word wat in die matriks voorsien word. Tydens die assessering van 'n opstel moet beide die inhoud en die aanbieding in ag geneem word. 'n Punt word toegeken by die snypunt van die inhoud en aanbieding, gebaseer op die sewe vaardigheidsvlakke.

- (a) Met die eerste deurlees van die opstel word daar bepaal tot watter mate die hoofmomente gedek is om en die **inhoudsvlak** (op die matriks) vas te stel.

I	VLAK 4	

- (b) Die tweede deurlees van die opstel sal die vlak (op die matriks) van die **aanbieding** bepaal.

I	VLAK 4	
A	VLAK 3	

- (c) Ken 'n algehele punt toe met behulp van die matriks.

I	VLAK 4	}26–27
A	VLAK 3	

KOMMENTAAR

Sommige weglatings in inhoud dekking.

Pogings om 'n argument volte hou

NASIENMATRIKS VIR OPSTELLE: TOTAAL: 50

AANBIEDING INHOUD 	VLAK 7	VLAK 6	VLAK 5	VLAK 4	VLAK 3	VLAK 2	VLAK 1*
	Baie goed beplande en gestruktureerde opstel. Goeie sintese van inligting. Het 'n goed gebalanseerde, oorspronklike argument ontwikkel met bewyse. Argument deurgraans volgehoud en verdedig. Onafhanklike gevolgtrekking gemaak uit bewyse om die argument te ondersteun.	Baie goed beplande en gestruktureerde opstel. 'n Relevante argument is gevolg. Bewyse gebruik om die argument te verdedig. Poog om 'n onafhanklike gevolgtrekking uit die bewyse te maak om die argument te ondersteun.	Goed beplande en gestruktureerde opstel. Poog om 'n duidelike argument te ontwikkel. Gevolgtrekking gemaak uit bewyse om die argument te ondersteun.	Argument beplan en gestruktureer. Bewyse tot 'n sekere mate gebruik om argument te ondersteun. Slotsom bereik op grond van bewyse.	Toon soms bewys van 'n gestruktureerde en beplande argument. Poog om 'n argument vol te hou. Gevolgtrekking nie duidelik ondersteun deur bewyse nie.	Poging aangewend om antwoord te struktureer. Grootliks beskrywend of poog om argument te ontwikkel. Geen poging om 'n gevolgtrekking te maak nie.	Weinig of geen poging om die opstel te struktureer nie.
VLAK 7 Vraag is ten volle beantwoord. Inhoudskeuse ten volle relevante tot argument wat gevolg is.	47–50	43–46					
VLAK 6 Vraag is beantwoord. Inhoudseleksie relevante tot argument wat gevolg is.	43–46	40–42	38–39				
VLAK 5 Vraag grotendeels beantwoord. Inhoud toereikend en relevante.	38–39	36–37	34–35	30–33	28–29		
VLAK 4 Vraag herkenbaar in antwoord. Sommige weglatings of irrelevante keuse van inhoud.			30–33	28–29	26–27		
VLAK 3 Keuse van inhoud hou verband met vraag, maar beantwoord dit nie. Hou soms nie verband met die vraag nie. Weglatings.				26–27	24–25	20–23	
VLAK 2 Vraag ontoereikend beantwoord. Inhoud skraal.					20–23	18–19	14–17
VLAK 1* Vraag ontoereikend beantwoord of glad nie. Ontoereikend of irrelevante inhoud.						14–17	0–13

*** Riglyne vir die toekenning van 'n punt in Vlak 1:**

- Vraag glad nie beantwoord nie/totaal irrelevante inhoud; geen poging om die opstel te struktureer nie = 0
- Inhoudseleksie sluit basiese en algemene irrelevante inligting in; geen poging om die opstel te struktureer nie = 1–6
- Vraag ontoereikend en vaag beantwoord ; klein poging om die opstel te struktureer = 7–13

AFDELING A: BRONGEBASEERDE VRAE**VRAAG 1: WAT WAS DIE VERSKILLENDRE REAKSIES OP DIE POGINGS VAN DIE CONGRESS OF SOUTH AFRICAN TRADE UNIONS (COSATU) OM IN DIE 1980'S SUID-AFRIKAANSE WERKERS TE MOBILISEER?****1.1****1.1.1** *[Onttrekking van bewyse uit Bron 1A - V1]*

- 'Meer as 33 unies het in November 1985 verenig ...'
- '... met 'n totale ledetal van 500 000 werkers,...' (enige 1 x 2) (2)

1.1.2 *[Definisie van 'n term in Bron 1A – V1]*

- Organisasies/ politieke partye wat nie lede van die parlement is nie
- Groepe wat teen apartheid veg/groepe wat toegewy is aan die omverwerping van die wit regering met geweld
- Enige ander relevante antwoord (enige 1 x 2) (2)

1.1.3 *[Interpretasie van bewyse in Bron 1A – V2]*

- COSATU het nie meer gefokus op slegs arbeidskwessies nie, maar ook op die vryheidstryd, net soos die ANC
- COSATU en die verbanne African National Congress het dieselfde politieke doelwit/mandaat om apartheid in Suid-Afrika te beëindig, gehad
- COSATU het in die doelwitte van die Vryheidsmanifes geglo
- Enige ander relevante antwoord (enige 1 x 2) (2)

1.1.4 *[Interpretasie van bewyse in Bron 1A – V2]*

- Daar was baie werkers in nywerhede, groot fabriek en nywerheidsaanlegte
- Vakbonde is gewettig en kon vergaderings organiseer nadat politieke partye verban is
- Dit was maklik vir hulle om te mobiliseer en vergaderings te hou omdat die 1980s oor die algemeen 'n tydperk van verhoogde politieke aktivisme /bewustheid/ groeiende werker strydlustigheid teen onderdrukking
- Hulle het unievertegenwoordigers gehad wat meer werkers gewerf het/ mondstuk van die werkers
- Werkers was uitgebuit en het by Vakbonde aangesluit
- Enige ander relevante antwoord (enige 2 x 2) (4)

1.2**1.2.1** *[Interpretasie van bewyse in Bron 1B – V2]*

- Werkers in Suid-Afrika het by werkers wêreldwyd aangesluit in die viering/herdenking van Internasionale Werkersdag
- Dit het werkers oor die wêreld heen verenig in die stryd vir hulle regte
- Enige ander relevante antwoord (enige 1 x 2) (2)

1.2.2 *[Interpretasie van bewyse in Bron 1B – V2]*

- Dit dui op die toewyding/oproep aan werkers om te veg teen die apartheidsregering se onderdrukkende arbeidswette
- Enige ander relevante antwoord (1 x 2) (2)

- 1.2.3 *[Interpretasie van bewyse in Bron 1B – V2]*
- Dit was 'n simbool van die vryheid/werkers stryd
 - Dit toon die eenheid en toewyding van werkers in hulle stryd teen die apartheidsregering se arbeidswette
 - Dit simboliseer die mag wat die werkers teen die apartheidsregering gehad het
 - Enige ander relevante antwoord (enige 1 x 2) (2)
- 1.3 *[Vergelyking van bewyse in Bron 1A and 1B om te bepaal hoe dit mekaar ondersteun – V3]*
- Bron 1A noem dat COSATU die **grootste federasie van meer as 33 unies** in Suid-Afrika geword het en Bron 1B toon **CCAWUSA as een van die unies** wat 'n geaffilieerde van COSATU was
 - Bron 1A noem dat COSATU 'n **ledetal van 500 000 werkers** gehad het en Bron 1B toon 'n **groot skare werkers** wat die byeenkoms bywoon
 - Bron 1A dui aan dat Suid-Afrika die mees **geïndustrialiseerde land** (baie werkers) was en Bron 1B toon 'n groot aantal **CCAWUSA-lede wat in industrieë werk**
 - Beide bronne verwys na die toegewydheid van die werkers om vir die werkers se regte te veg/stryd
 - Beide bronne verwys na die betrokkenheid van die jeug/werkers teen die apartheidsregering
 - Beide bronne beklemtoon die belangrikheid van eenheid en samewerking onder unies om teen apartheid te baklei
 - Enige ander relevante antwoord (enige 2 x 2) (4)
- 1.4
- 1.4.1 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 1C – V1]*
- '... veldtog vir 'n 'bestaansloon' ...' (1 x 1) (1)
- 1.4.2 *[Verduideliking van 'n term in Bron 1C – V2]*
- Klagtes/Eise/kwessies wat COSATU-lede teen die apartheid-arbeidswette en/vir beter lone, gehad het
 - Eise wat gegriefdheid en verwerping toon van die apartheidsregering deur arbeidsunies wat geaffilieerdes van COSATU was
 - Enige ander relevante antwoord (enige 1 x 2) (2)
- 1.4.3 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 1C – V1]*
- 'Die gedreun van politieke rympies (vryheidstrydliedjies) wat in die diep kwaai stemme ... gesing is ...'
 - '... 300 betogers gesing is, het in die tonnel af en op met die trappe ná ons toe geresoneer (ge-eggo)'
 - '... die klank het my amper die doodskrik op die lyf gejaag'
 - 'Toe het hulle aan die onderkant van die trappe verskyn en in ons rigting geswaai'
 - 'Dit was 'n vreesaanjaende gesig'
 - 'Hulle was gewapen met knopkieries, swepe, messe en 'n hele verskeidenheid wrede (gevaarlike) wapens.' (enige 3 x 1) (3)

1.4.4 *[Bepaal die beperkinge van Bron 1C – V3]***Die bron is BEPERK omdat:**

- Dit is slegs die perspektief van 'n lid van die Oosrandse Onluste-afdeling
- Dit is eensydig/bevooroordeelde /propaganda teenoor die stakers
- Dit is 'n weergawe van 'n jong onervare rekrut
- Die taal wat gebruik is, is oordrewe, bv. die gedreun van politieke rympies, handgemeen met die skare geveg, daar was bloed oral op my
- Die bron is 'n memoir en sommige inligting kon vergeet/verdraai/geselekteer gewees het voordat dit gepubliseer was
- Enige ander relevante antwoord (enige 2 x 2) (4)

1.5

1.5.1 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 1D – V1]*

- '... ná 'n skietvoorval waarby lede van die Onluste-eenheid betrokke was ...' (1 x 2) (2)

1.5.2 *[Interpretasie van bewyse in Bron 1D – V2]*

- Sulke brutale geweld deur die Onluste-afdeling is nog nooit in Suid-Afrika aanskou nie
- Alles wat buite en binne in die gebou was, was vernietig
- Die polisie wou die federasie en hulle aktiwiteite stop/elimineer/COSATU vernietig
- Die optrede van die polisie was roekeloos, immoreel, krimineel, oneties en ongeregverdig
- Enige ander relevante antwoord (enige 2 x 2) (4)

1.5.3 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 1D – V1]*

- '... liasseerkabinette gevul met dokumente en rekords soos confetti (klein stukkie papier) vanaf die balkonne van die tienverdiepinggebou neergereën (neergeval) ...'
- '... kantoortoerusting is stukkend gebreek ...'
- '... persoonlike rekenaars is by die vensters en oor die balkonne in die binnehof uitgegooi ...'
- '... videomonitors en 'n duur sekuriteitstelsel is vernietig ...'
- '... en dít wat nie vernietig is nie, is gebreek of gesteel...'
- '... die plate en beheerpaneel stukkend geslaan'
- '... die drukker heeltemal vernietig...'
- '...motors in die kelder op dieselfde manier ernstig beskadig...'
- 'Veiligheidstaklede het op die agste vloer 'n brand gestig ...' (enige 4 x 1) (4)

1.5.4 *[Interpretasie van bewyse in Bron 1D – V2]*

- Veiligheidstaklede wou nie hê die brandweermanne moet die brand stop nie/ verdragingsaktiek om te verseker die vuur versprei
- Die Veiligheidstak-lede wou verseker dat alles in COSATU House vernietig is
- Die polisie wou hulself nie impliseer nie/ hul spoor uitwis
- Enige ander relevante antwoord (enige 1 x 2) (2)

1.6 *[Interpretasie, evaluering en sintese uit relevante bronne – V3]*

Kandidate kan die volgende aspekte by hulle antwoorde insluit:

- Meer as 33 unies wat geaffilieerdes van COSATU was het hulle lidmaatskap van die federasie vermeerder (Bron 1A)
- Die ANC en UDF ondersteuners verbind hulself met COSATU (Bron 1A)
- Onregverdige arbeidswette het huishoudelike en plaaswerkers aangemoedig om by COSATU aan te sluit (Bron 1A)
- Gemeenskapsgroepe en studente ondersteun COSATU (eie kennis)
- COSATU se 'bestaansloot'-veldtog is deur die Oosrandse Onluste-afdeling onder beheer gebring (Bron 1C)
- Die Oosrandse Onluste-afdeling het die skare gekonfronteer en daarin geslaag om hulle uitmekaar te dryf (lede van COSATU) (Bron 1C)
- Sterk leierskap in werksplekke (vakbondverteenswoordigers) is stilgemaak (eie kennis)
- Die polisie het 'n klopjag op COSATU House uitgevoer (Bron 1D)
- Die Veiligheidstak het COSATU House verwoes/vernietig kantoortoerusting en rekords (Bron 1D)
- Die Veiligheidstak het COSATU House aan die brand gestee en brandweermanne verhinder om die brand te blus (Bron 1D)
- Die apartheidsregering/Veiligheidstak het sommige COSATU leiers gemartel/stilgemaak/vermoor (eie kennis)
- UWUSA (verbind aan die regering deur die IVP) en ander unies/federasies was gestig om die stigting van COSATU teen te staan (eie kennis)
- Enige ander relevante antwoord

Gebruik die volgende rubriek om punte toe te ken:

VLAK 1	• Gebruik bewyse op 'n baie elementêre wyse, bv. toon geen of min begrip van die verskillende reaksies op die Congress of South African Trade Unions (COSATU) se pogings om in die 1980's Suid-Afrikaanse werkers te mobiliseer nie. • Gebruik bewyse gedeeltelik of kan nie 'n paragraaf skryf nie.	PUNTE: 0–2
VLAK 2	• Bewyse is meestal relevant en hou grootliks verband met die onderwerp, bv. toon begrip van die verskillende reaksies op die Congress of South African Trade Unions (COSATU) se pogings om in die 1980's Suid-Afrikaanse werkers te mobiliseer. • Gebruik bewyse op 'n basiese manier om 'n paragraaf te skryf.	PUNTE: 3–5
VLAK 3	• Gebruik relevante bewyse, bv. toon 'n deeglike begrip van die verskillende reaksies op die Congress of South African Trade Unions (COSATU) se pogings om in die 1980's Suid-Afrikaanse werkers te mobiliseer. • Gebruik bewyse baie effektief in 'n georganiseerde paragraaf en toon begrip van die onderwerp.	PUNTE: 6–8

(8)
[50]

VRAAG 2: WAAROM HET DIE WAARHEIDS-EN-VERSOENINGSKOMMISSIE (WVK) DIE AMNESTIE-AANSOEKE VAN DIE BETROKKENES BY DIE DIE MARTELING VAN EERWAARDE TSHENUWANI FARISANI VERWERP?

2.1

2.1.1 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 2A – V1]*

- '... Swartmense se Konvensie (Black People's Convention/'BPC') ...'
- '... Black Evangelical Youth Organisation/BEYO' (2 x 1) (2)

2.1.2 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 2A – V1]*

- '... wreedaardige marteling ...'
- '... aanranding ...'
- '... elektriese skokke ...'
- '... langdurige isolasie' (enige 3 x 1) (3)

2.1.3 *[Interpretasie van bewyse uit Bron 2A – V2]*

- Die ongeregthede wat teen Farisani gepleeg was as gevolg van sy politieke oortuigings wat verkeerd was
- Die apartheidsregering het hom opgesluit omdat hy politieke standpunte gehad het wat nie deur die staat waarin hy gelewe het, geduld is nie
- Hy is vir die vreedsame uitdrukking van sy politieke oortuigings opgesluit
- Verbind tot eengesindheid met die saak van gevangenes soos Farisani wat fisies mishandel en ingeperk is bloot vir sy standpunt teen apartheid
- Plaas druk op die apartheidsregering vir die mishandeling wat gely is en voer 'n veldtog vir die vrylating van Farisani wat teen die ongeregthede van apartheid geveg het
- Enige ander relevante antwoord (enige 1 x 2) (2)

2.1.4 *[Definisie van 'n term uit Bron 2A – V1]*

- Wrede en onregverdige behandeling van mense as gevolg van hulle oortuigings
- Teistering van mense wat van mening verskil
- Onregverdige behandeling van 'n persoon op grond van geslag/seksuele oriëntasie/ politieke sienings
- Enige ander relevante antwoord (enige 1 x 2) (2)

2.2

2.2.1 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 2B – V1]*

- '...mnr. JAM Silimela ...'
- '... mnr. Magwaba ...'
- '... Ramaligela ...' (enige 2 x 1) (2)

2.2.2 *[Interpretasie van bewyse uit Bron 2B – V2]*

- Farisani toon bereidwilligheid om verhoudings met sy martelaars te herstel in 'n gees van versoening indien hulle die waarheid sal onthul
- Farisani verlang die waarheid in sy soeke na afsluiting en toon geen wraak/haat teenoor die oortreders nie
- Farisani se woorde is gegrond op die primêre doelwitte wat deur die WVK ingestel is, in hulle poging om die nasie te versoen deur die waarheid te vertel/ herstellende geregtigheid
- Farisani wou die waarheid by sy martelaars (oortreders) hoor
- Enige ander relevante antwoord (enige 1 x 2) (2)

2.2.3 *[Interpretasie van bewyse uit Bron 2B - V2]*

- Ramaligela het met Farisani se godsdienstige geloof gespot om sielkundige ontsteltenis te skep en hom heeltemal af te breek
- Die gebruik van voorgee en oneerlike metodes van ondervraging deur Ramaligela was om Farisani se vertroue dat God bestaan af te breek
- Die veiligheidspolisie het geglo dat hulle al die mag gehad het en nie deur 'n individu uitgedaag kon word nie/ daad van intimidasie
- Die taktieke was brutaal en onmenslik
- Enige ander relevante antwoord (enige 1 x 2) (2)

2.2.4 *[Interpretasie van bewyse uit Bron 2B - V2]*

- Indien daar nie volle openbaring is nie, sal oortreders voortgaan om menseregteskendings te pleeg
- Oortreders van menseregteskendings moet die volle waarheid openbaar in hulle soeke na afsluiting en om verdere vervolgings te voorkom
- Die waarheid sal hulle vrymaak sodat hulle nie deur verdere vervolging gekwel sal word nie
- Enige ander relevante antwoord (enige 1 x 2) (2)

2.2.5 *[Bepaling van die bruikbaarheid/nuttigheid van bewyse uit Bron 2B – V3]***Die bron is NUTTIG/BRUIKBAARHEID omdat:**

- Die getuienis bevat eerstehandse inligting van Farisani rakende hoe hy tydens sy aanhouding en ondervraging gemartel is
- Dit kom van getuienis wat Eerwaarde Farisani op 4 Oktober 1996 in Venda aan die WVK Menseregteskendingskomitee verhore gelewer het
- Die getuienis het in die WVK Finale Verslag verskyn
- Sy getuienis oor sy marteling kan met ander bronne, bv. Bron 2A en 2C bevestig word
- Dit beklemtoon die brutale taktieke van ondervraging wat die apartheidsregering teen politieke aktiviste gebruik het
- Enige ander relevante antwoord (enige 2 x 2) (4)

2.3

2.3.1 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 2C – V1]*

- '... bevind dat al die dae met betrekking waartoe amnestie deur die aansoekers versoek word, met 'n politieke doel gepleeg is, soos deur die Wet voorgeskryf ' (1 x 2) (2)

2.3.2 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 2C – V1]*

- '... T Nesamari ...'
- '... P Managa ...'
- '... M Ramaligela ...'

(3 x 1) (3)

2.3.3 *[Verduideliking van term in konteks van bewyse uit Bron 2C – V2]*

- Gesproke/Verbale vertellings gegee deur die polisiemanne/oortreders wat Farisani/ enige slagoffer gemartel het om vir amnestie te pleit
- Eerstehandse herinneringe/vertellings gegee deur amnestie-aanzoekers rakende die menseregteskendings gepleeg teen Farisani/ enige slagoffer in hulle soeke na amnestie
- Enige ander relevante antwoord

(enige 1 x 2) (2)

2.3.4 *[Interpretasie van bewyse uit Bron 2C – V2]*

- Die aanzoekers het nie die volle waarheid vertel soos verwag deur die Wet op die Bevordering van Nasionale Eenheid en Versoening, 1995 (Wet 34 van 1995) nie
- Die getuienisse wat deur die aanzoekers gegee is, was nie genoegsaam om hulle vir amnestie te laat kwalifiseer nie
- Enige ander relevante antwoord

(enige 1 x 2) (2)

2.4 *[Vergelyking van Bron 2B en 2C om hulle ooreenkomste te bepaal – V3]*

- Bron 2B noem dat die **sak oor Eerw Farisani getrek is** om hom te martel en Bron 2C dui op **die gebruik van 'n sak gevul met water** wat oor die kop geplaas is/Beide bronne beklemtoon die gebruik van 'n sak as 'n martelingsmetode deur die veiligheidspolisie tydens **Eerw Farisani se** aanhouding en ondervragingsproses
- Bron 2B verwys na die **opstote/staan op my kop wat Eerw Farisani moes uitgevoer het** en Bron 2C beklemtoon die veeleisende **oefeninge**
- Bron 2B verwys na die skoppe wat aan **Eerw Farisani** uitgedeel is en Bron 2C verwys na die wreede aanraandings wat **Eerw Farisani** moes verduur het/Beide bronne beklemtoon hoe **Eerw Farisani** aangerand is
- Bron 2B verwys na die **elektriese toestelle** wat aan sy ore geheg is en Bron 2C noem die **elektriese skokke** wat aan die oorlelle toegedien is
- Beide bronne noem dat Ramaligela verantwoordelik was vir mense regte skendings wat teen **Eerw Farisani** gepleeg is
- Enige ander relevante antwoord

(enige 2 x 2) (4)

2.5

2.5.1 *[Interpretasie van bewyse uit Bron 2D – V2]*

(a)

- As Minister van Justisie was hy vir die WVK verantwoordelik
- Die Minister/regering stel die dade van geweld bloot wat deur die polisie tydens apartheid gepleeg was
- Dullah Omar, Minister van Justisie, wou die openbaring van die waarheid as die mandaat van die WVK verseker
- Enige ander relevante antwoord

(enige 1 x 2) (2)

(b)

- Die gesweet deur die polisie dui daarop dat hulle angstig is oor die waarheid wat onthul word
- Hulle gesigsuitdrukkings dui op vrees om by menseregteskendings geïmpliseer (betrek) te word
- Hulle verteenwoordig die apartheidsregering
- Enige ander relevante antwoord (enige 1 x 2) (2)

2.5.2 *[Interpretasie van bewyse uit Bron 2D - V2]*

- Raam A verwys na die veiligheidspolisieman se weergawe om die waarheid weg te steek
- Raam B onthul die versteekte menseregteskendings wat deur die veiligheidspolisiemane gepleeg is
- Enige ander relevante antwoord (2 x 2) (4)

2.6 *[Interpretasie, evaluering en sintese van bewyse uit relevante bronne - V3]*

Kandidate kandie volgende aspekte byulle antwoorde insluit:

- Eerwaarde Farisani het sy getuienis voor die WVK afgelê oor die marteling wat hy aan die hande van die veiligheidspolisiemane verduur het (Bron 2B)
- Farisani se getuienis by die WVK het verduidelik hoe die polisie se wrede ondervraging geensins verband gehou het met enige politieke motief wat hulle vir amnestie sou laat kwalifiseer nie (Bron 2B)
- Die polisie het wrede ondervragingsmetodes gebruik om Farisani te dwing om 'n valse bekentenis getuienis af te lê (Bron 2B)
- Die Komitee was nie tevrede dat die drie aansoekers al die relevante feite ten volle geopenbaar het soos deur artikel 20(1) van die Wet vereis word nie. (Bron 2C)
- Die drie aansoekers het hulle rol en betrokkenheid in die aanranding en marteling/menseregteskendings van slagoffers, wat apart gemartel is, onderspeel (Bron 2C)
- Getuienis deur slagoffers was konsekwent en het wrede martelmetodes getoon wat teen Farisani deur die polisie gebruik is wat die Komitee laat besluit het om nie die getuienis van die polisiemane te aanvaar nie (Bron 2C)
- Bewyse in die spotprent dui op die feit dat die apartheidveiligheidspolisie nie altyd die waarheid vertel het nie en die WVK het nie amnestie aan die oortreders gegee nie (Bron 2D)
- Veiligheidspolisie wou aanspreeklikheid vermy deur nie die waarheid te vertel nie/nie 'n volle openbaring te maak nie, soos gesien in hulle reaksie teenoor die WVK in die spotprent (Bron 2D)
- Die veiligheidspolisiemane wou nie hulle hoofde by die marteling van Eerwaarde Farisani impliseer nie(eie kennis)
- Enige ander relevante antwoord

Gebruik die volgende rubriek om punte toe te ken:

VLAK 1	• Gebruik bewyse op 'n baie elementêre wyse, bv. toon geen of min begrip van waarom die Waarheids-en-Versoeningskommissie (WVK) die amnestie-aansoeke van die deelnemers aan die marteling van Eerwaarde Tshenuwani Farisani verwerp het nie. • Gebruik bewyse gedeeltelik of kan nie 'n paragraaf skryf nie.	PUNTE 0–2
VLAK 2	• Bewyse is meestal relevant en hou grootliks verband met die onderwerp, bv. toon begrip van waarom die Waarheids-en-Versoeningskommissie (WVK) die amnestie-aansoeke van die deelnemers aan die marteling van Eerwaarde Tshenuwani Farisani verwerp het. • Gebruik bewyse op 'n basiese manier om 'n paragraaf te skryf.	PUNTE 3–5
VLAK 3	• Gebruik relevante bewyse, bv. toon 'n deeglike begrip van waarom die Waarheids-en-Versoeningskommissie (WVK) die amnestie-aansoeke van die deelnemers aan die marteling van Eerwaarde Tshenuwani Farisani verwerp het. • Gebruik bewyse baie effektief in 'n georganiseerde paragraaf en toon begrip van die onderwerp.	PUNTE 6–8

(8)
[50]

VRAAG 3: HOE KAN DIE UITBREIDING VAN BRICS-LANDE AS 'N BEDREIGING VIR DIE MAGSBALANS TUSSEN DIE GLOBALE NOORDE (WESTERSE LANDE) EN DIE GLOBALE SUIDE (BRICS-LANDE) BESKOU WORD?

3.1

3.1.1 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 3A - V1]*

- '... 20 September 2006' (1 x 1) (1)

3.1.2 *[Onttrekking Uittreksel van bewyse uit Bron 3A – V1]*

- '...Rusland'
- 'Brasilië'
- 'China'
- '... Indië' (4 x 1) (4)

3.1.3 *[Definisie van 'n term in Bron 3A – V1]*

- 'n Hoëvlak-vergadering/konferensie van regeringsleiers
- Enige ander relevante antwoord (1 x 2) (2)

3.1.4 *[Interpretasie van bewyse in Bron 3A – V2]*

- Versterk BRICS-lande om die Globale Noorde/magsbalans uit te daag
- Neutraliseer die dominansie deur die Globale Noorde
- Dit het meer BRICS-lede beskikbaar gestel om by die Verenigde Nasies saam te werk
- Ondersteuning en ontwikkeling (polities, ekonomies en maatskaplik) vir lede van Derde-Wêreld-lande (Globale Suide)
- Die Globale Noorde direk gedreig om die Globale Suide as 'n gelyke handelsvennoot te erken
- Om BRICS meer inklusief te maak
- Enige ander relevante antwoord (enige 2 x 2) (4)

3.2

3.2.1 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 3B – V1]*

- '... kunsmatige intelligensie('AI')-regeringsraamwerk ...'
- '... onafhanklike ekonomiese stelsel ...'
- '... streeks-sekuriteitkoalisies' (enige 2 x 1) (2)

3.2.2 *[Verduideliking van konsep in Bron 3B – L2]*

- Die afname van afhanklikheid van die VS-dollar in globale handel deur state wat BRICS-lede is
- Die toenemende gebruik van plaaslike BRICS-geldeenhede as 'n plaasvervanger van die dollar in internasionale handelstransaksies
- Die vestiging van 'n internasionale betalingstelsel wat nie op dollarbetaling staat maak nie
- Enige ander relevante antwoord (enige 1 x 2) (2)

3.2.3 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 3B – V1]*

- '...om 'n onafhanklike graanhandelstelsel te skep...'
- '... kan die organisasie se onderhandelingsmag ten opsigte van graanpryse verhoog ...'
- '... sanksies deur Amerika en sy **G7-vennote teenstaan' (enige 1 x 2) (2)

3.2.4 *[Interpretasie van bewyse in Bron 3B – V2]*

- VSA sal sy posisie as leier van die Globale Noorde verloor/ de-dollarisasie
- Globale Noorde sal hulle dominante posisie in die wêreld moet opgee
- Deure oopgemaak vir leierskap in die Globale Noorde
- Vrye handel sal die ekonomiese gaping tussen onontwikkelde/onderontwikkelde lande en ontwikkelde lande verklein
- Laat die Globale Suide 'n betekenisvolle rol speel in die deel van politieke en ekonomiese sfere in die wêreld
- Enige ander relevante antwoord (enige 2 x 2) (4)

3.3

3.3.1 *[Interpretasie van bewyse in Bron 3C – V2]*

a)

- G7-BBP het 'n geleidelike daling getoon/ krimpande invloed
- Die gaping tussen die G7 en die ontwikkelende lande was besig om te verklein
- Enige ander relevante antwoord (enige 1 x 2) (2)

[Interpretasie van bewyse in Bron 3C – V2]

b)

- BRICS-BBP het 'n geleidelik styging tussen 1995 en 2023 getoon/ groeiende invloed
- BRICS ekonmiese mag was besig om te verbeter
- China en Indië het meer tot die ekonomiese ontwikkeling in die BRICS-lande bygedra
- Enige ander relevante antwoord (enige 1 x 2) (2)

3.3.2 *[Interpretasie van bewyse in Bron 3C – V2]*

- Geleidelike/konstante styging in die BBP
- Posisioneer China as 'n leier in BRICS-lande
- Impliseer dat China 'n opkomende mag is
- Daag die dominansie van die VSA uit
- Enige ander relevante antwoord (enige 2 x 2) (4)

3.4

3.4.1 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 3D – V1]*

- '... BRICS+-lande' (1 x 1) (1)

3.4.2 *[Onttrekking van bewyse uit Bron 3D – V1]*

- '... 'reëlsgebaseerde' internasionale orde, ... deur Amerika ingestel is ... '
- '... wat hulle as voordelig vir die Weste (veral Verenigde State) bo die opkomende Globale Suide beskou' (enige 1 x 2) (2)

3.4.3 *[Interpretasie van bewyse in Bron 3D – V2]*

- Die BBP van BRICS+ verteenwoordig 'n opkomende ekonomiese mag en 'n bedreiging vir die ekonomiese dominansie van die Globale Noorde
- Die magtige BBP van BRICS+ (en moontlike de-dollarisasie) verteenwoordig 'n moontlike bedreiging vir die dominansie van die VS-dollar in internasionale handel
- Die aansienlike bevolking van BRICS+ is 'n bedreiging want die bevolking van die Globale Noorde is besig om oor die algemeen te verouder en is besig om in baie lande te daal
- Die groot bevolking van BRICS+ verteenwoordig 'n sterk arbeidsmag wat ekonomiese groei kan aanwakker
- Enige ander relevante antwoord (enige 1 x 2) (2)

3.4.4 *[Bepaal die bruikbaarheid van Bron 3D – V3]*

Die bron is BRUIKBAAR want:

- Dit is deel van 'n toespraak wat Trump tydens 'n veldtogbyeenkoms gelever het toe hy bedreig gevoel het deur BRICS-uitbreiding – gee insig in Trump se perspektief
- Trump gee 'n toespraak as die aangewese president van die VSA en die leidende figuur in die Globale Noorde wat oor die groei van die Globale Suide bekommerd was
- Trump spreek die byeenkoms toe kort nadat ses nuwe lede by BRICS aangesluit het
- Dit beklemtoon dat Trump bekommerd was oor die de-dollarisasie deur BRICS+
- Enige ander relevante antwoord (enige 2 x 2) (4)

3.5 *[Vergelyking van bewyse in Bron 3C and 3D om te bepaal hoe dit mekaar ondersteun – V3]*

- Bron 3C toon die **afnemende G7 ekonomiese mag** en Bron 3D verwys na **BRICS-lande wat die dollar los/de-dollarisasie**
- Bron 3C toon die **BRICS-BBP wat met tyd na 32,1% styg** en Bron 3D dui aan dat die **BRICS-lande 35% van die wêreld se BBP vorm**/Beide bronne toon dat BRICS-BBP 30% van die wêreld se BBP vorm
- Bron 3C toon die **VSA en China as die dominerende leiers vir die G7** en BRICS onderskeidelik en Bron 3D verwys na 'n **handelsoorlog tussen China en die VSA** as dominerende magte
- Enige ander relevante antwoord (enige 2 x 2) (4)

3.6 *[Interpretasie, evaluering en sintese uit relevante bronne – V3]*

Kandidate kan die volgende aspekte by hulle antwoorde insluit:

- Die uitbreiding van BRICS-lede van BRIC tot BRICS+ is bedoel om die Globale Noorde uit te daag (Bron 3A)
- BRICS is geskep om te fokus op opkomende markte en ontwikkelende lande in die Globale Suide (Bron 3A)
- 'n Prioriteit van BRICS+ is om die stigting van 'n multipolêre wêreldorde te bevorder en om globale sekuriteit en stabiliteit oor die wêreld heen te versterk (Bron 3A)
- BRICS is beskou as 'n manier om die ekonomiese dominansie te balanseer van die G7 wat die belange van die Globale Noorde verteenwoordig (eie kennis)
- BRICS verwerp eensydige dwangmaatreëls wat deur die Weste gebruik word (Bron 3A)
- BRICS daag die internasionale orde uit deur 'n KI-regeringsraamwerk, 'n onafhanklike ekonomiese stelsel en streeks-sekureiteitskoalisies (Bron 3B)
- BRICS wil nasies toelaat om onafhanklik op te tree, sonder betrokkenheid of dwangmaatreëls deur die Weste (Bron 3B)
- BRICS mik na de-dollarisasie en om die effekte van Westerse sanksies te verminder (Bron 3B)
- BRICS skep 'n energieverenotskap met energierike nasies om meer beheer van die wêreld se energiereserwes te kry (Bron 3B)
- BRICS mik daarna om 'n onafhanklike graanhandelstelsel te skep wat hulle onderhandelingsmag in die graanmark sal verhoog (Bron 3B)
- BRICS het die New Development Bank (NDB) as 'n alternatief vir Westerse finansiële instansies, soos die Internasionale Monetêre Fonds (IMF) en die Wêreldbank geskep (eie kennis)
- Uitbreiding van BRICS met die insluiting van nuwe lede: Argentinië, Ethiopië, Egipte, Saoedi-Arabië, Iran en die Verenigde Arabiese Emirate is 'n bedreiging vir die Globale Noorde (Bron 3A en 3C)
- Daar is belangstelling deur ander lande (soos Thailand) om by BRICS aan te sluit wat die bestaande globale orde verder sal versteur (eie kennis)
- De-dollarisasie word as 'n bedreiging deur Donald Trump/die VSA erken (Bron 3D)
- BRICS+-lande vorm 35% van die wêreld se BBP en 45% van die wêreld se bevolking wat 'n bedreiging vir die Weste is (Bron 3D)
- Moontlike sanksies of tariewe deur Trump (die Weste) kan China se leierskap van die BRICS+ konsolideer en lei tot meer innovasie, samewerking en integrasie van die Globale Suide (Bron 3D)
- Enige ander relevante antwoord

Gebruik die volgende rubriek om punte toe te ken:

VLAK1	• Gebruik bewyse op 'n baie elementêre wyse, bv. toon geen of min begrip van hoe die uitbreiding van BRICS-lande as 'n bedreiging vir die magsbalans tussen die Globale Noorde (Westerse lande) en die Globale Suide (BRICS-lande) beskou kan word nie. • Gebruik bewyse gedeeltelik of kan nie 'n paragraaf skryf nie.	PUNTE 0–2
VLAK 2	• Bewyse is meestal relevant en hou grootliks verband met die onderwerp, bv. toon begrip van hoe die uitbreiding van BRICS-lande as 'n bedreiging vir die magsbalans tussen die Globale Noorde (Westerse lande) en die Globale Suide (BRICS-lande) beskou kan word. • Gebruik bewyse op 'n basiese manier om 'n paragraaf te skryf.	PUNTE 3–5
VLAK 3	• Gebruik relevante bewyse, bv. toon 'n deeglike begrip van hoe die uitbreiding van BRICS-lande as 'n bedreiging vir die magsbalans tussen die Globale Noorde (Westerse lande) en die Globale Suide (BRICS-lande) beskou kan word. • Gebruik bewyse baie effektief in 'n georganiseerde paragraaf en toon begrip van die onderwerp.	PUNTE 6–8

(8)
[50]

AFDELING B: OPSTELVRAE**VRAAG 4: BURGERLIKE VERSET, 1970's TOT 1980's: SUID-AFRIKA**

[Beplan en konstrueer 'n oorspronklike argument wat op relevante bewyse gebaseer is deur analitiese en interpretasievaardighede te gebruik]

SINOPSIS

Kandidate moet **saamstem** of **nie saamstem** met die stelling dat die filosofie van Biko en die Swartbewussynbeweging vanaf die 1960's tot die 1970's teenstand teen apartheid in Suid-Afrika laat herleef het. Kandidate moet hulle argumente met relevante historiese bewyse ondersteun.

HOOFASPEKTE

Kandidate kan die volgende aspekte by hulle antwoorde insluit:

- Inleiding: Kandidate moet 'n standpunt inneem deur óf saam te stem óf nie saam te stem nie met die stelling dat die filosofie van Biko en die Swartbewussynbeweging vanaf die 1960's tot die 1970's teenstand teen apartheid in Suid-Afrika laat herleef het. Hulle moet ook die inhoud wat hulle gaan gebruik om hulle argumente te ondersteun kortliks beskryf.

UITBREIDING

- Politieke vakuum (Agtergrondinligting)
 - Geskep nadat African National Congress (ANC) en Pan Africanist Congress (PAC) in 1960 verban was en hul leiers in die tronk gesit was
- Swartbewussynsfilosofie
 - Vestig gevoel van selfvertroue by swart mense om die apartheidstaat uit te daag
 - Beïnvloed swart mense om hulleself te aanvaar/selfvertroue te hê/selfonderhoudend te wees/gevoel van identiteit
 - Bemagtig swart mense om die gees van selfbejammering; minderwaardigheidskompleks; selfvervreemding en dominansie deur eksterne magte te verwerp
 - Bevorder 'n gevoel van trots onder swart mense
 - Vrouens en mans moes ophou om velerligtingsprodukte te gebruik/afro-haarstyle hê
- Inspireer die stigting van politieke organisasies wat die Swart Bewussyns (SB) filosofie bevorder
 - Vestig gevoel van vasberadenheid by politieke organisasies om die apartheidstaat uit te daag
 - Swart studente het begin om hulleself te organiseer om wit oorheersing teen te staan deur van (National Union of South African Students (NUSAS) weg te breek en die South African Students Organisation (SASO) (1968) te stig
 - Swart studente het die filosofie van Swart Bewussyn aangeneem (Rol van Biko/SASO wat teenstand teen apartheid laat herleef het)
 - SASO was vir universiteitstudente en South African Students Movement (SASM) vir skole
 - Swart Bewussyn het tot die stigting van die Swartmense se Konvensie (Black People's Convention - BPC) in 1972 gelei wat studente, kerke, gemeenskappe en vakunies betrek het (wat teenstand teen apartheid laat herleef het)
 - Die South African Students Movement (SASM) is in 1972 gestig en het swart mense aan die ideale van die SB blootgestel (wat teenstand teen apartheid laat herleef het)

- Unies wat hulle met die SB-filosofie vereenselwig het, was die Black Parents Association en die Black Allied Workers Union (BAWU) wat teenstand teen apartheid laat herleef het)
- BCM en SASO het die VIVA FRELIMO-saamtrekke (1974) georganiseer wat teenstand teen apartheid laat herleef het
- Die arrestasie van SB-leiers het politieke aktivisme verhoog/versterk wat teenstand teen apartheid laat herleef het
- Mobilisering van studente/skoliers – Soweto-opstand het die studente geïnspireer en bemagtig om in hulleself te glo om die apartheidstaat uit te daag
 - Bantoe Onderwys Swart Onderwys het Afrikaans as onderrigmedium by skole ingestel (1975)
 - Die South African Student Movement (is in 1972 gestig) het wat swart mense aan die ideale van die SB blootgestel het en teenstand teen apartheid laat herleef
 - SASO en SASM SASB het die stigting van die Soweto-studente Verteenwoordigende Raad (SSVR) ('Soweto Students' Representative Council (SSRC)) beïnvloed
 - Beide swart onderwysers en studente het Afrikaans as die taal van die onderdrukker verwerp
 - Sommige onderwysers en studente was reeds aan die idees van Biko en die SB-filosofie blootgestel deur SASO-studente-onderwysers van universiteite af
 - Die departementele omsendbrief oor Afrikaans (50/50) was die sneller vir die Soweto-opstande
 - Op 16 Junie 1976 het studente/leerders vreedsaam teen die implementering van die omsendbrief betoog (wat teenstand teen apartheid laat herleef het)
 - Die polisie se reaksie op die studenteoptogte (Hector Petersen, 'n 13-jarige seun, was een van die eerste ongevallen van hierdie opstand))
 - Studente en leerders het in ballingskap gegaan waar hulle voortgegaan het om apartheid teen te staan
- Die stigting van gemeenskapsprogramme vir selfbemagtiging
 - Biko se verbanning na King Williams' Town het die fokus van gemeenskapsprogramme afgelei
 - SB het deur swart gemeenskapsprogramme onafhanklikheid van wit mense aangehelp sodat swart mense ondersteun word sonder wit hulp (Zanempilo Health Clinic/Ginsburg Educational Trust/Zimele Trust Fund/Solempilo Community Health Centre/Ithuseng Community Health Programme en Winter Skoolprojekte) (wat teenstand teen apartheid op plaaslike vlak laat herleef het)
- Mobiliseer werkers om 'n vakansie te stig om die apartheidstaat uit te daag
 - Mobiliseer werkers om vakansies te stig
 - Unies wat geassosieer het met die SB-filosofie onder meer die Black Allied Workers Union (BAWU)
 - SB het die Black Allied Workers Union (BAWU) geïnspireer om die 1973-werkerstaking in Durban te organiseer (wat werkers se teenstand teen apartheid laat herleef het)
- Bemagtig swart mense om hulle eie media te hê om die apartheidstaat uit te daag
 - Rol van die media wat simpatiek teenoor die SB-filosofie was, bv. die *World-koerant* (wat teenstand teen apartheid laat herleef het)
- Enige ander relevante antwoord

Gevolgtrekking: Kandidate moet hulle argument met 'n relevante gevolgtrekking opsom.

[50]

VRAAG 5: DIE KOMS VAN DEMOKRASIE NA SUID-AFRIKA EN DIE AANVAARDING VAN DIE VERLEDE

[Beplan en konstrueer 'n oorspronklike argument wat op relevante bewyse gebaseer is deur analitiese en interpretasievaardighede te gebruik]

SINOPSIS

Kandidate moet 'n **kritiese bespreking** doen van die aanname dat dit die weg na demokrasie deur 'n geweldlose proses van onderhandeling gekenmerk is. Dit was nodig om te toon dat daar 'n geweldlose onderhandelingsproses was maar terselfdertyd dat daar baie geweld was wat byna die onderhandelingsproses ondermyn het. Kandidate moet relevante bewyse gebruik om hul argument te ondersteun.

HOOFASPEKTE

Kandidate kan die volgende aspekte by hulle opstelle insluit:

- Inleiding: Kandidate moet 'n kritiese standpunt inneem deur aan te dui dat dit nie slegs 'n geweldlose proses was nie. Die tydperk 1990-1994 is ook gekenmerk deur baie geweld. Hulle moet ook die inhoud wat hulle gaan gebruik om hulle argumente te ondersteun kortliks beskryf.

UITBREIDING

- FW de Klerk het in 1989 by PW Botha oorgeneem en hervormings ingestel
- Opheffing van die verbod op die African National Congress (ANC), die Pan Africanist Congress (PAC) en die South African Communist Party (SACP) en ander verbanne organisasies (geweldlose onderhandelinge)
- Vrylating van Nelson Mandela op 11 Februarie 1990 en ander verbanne politieke leiers in 1990 (dit het die weg oopgemaak vir onderhandelinge vir 'n demokratiese SA) (geweldlose onderhandelinge)
- Samesprekings (31 Maart 1990) tussen die ANC en die NP uitgestel weens die doodmaak van weerlose betogers in Sebokeng (geweld)
- Groote Schuur-minuut, 2 Mei 1990 – beide partye (ANC en NP) het hulle verbind tot die beëindiging van geweld en om te onderhandel (kompromieë/skikkings) (geweldlose onderhandelinge)
- Geweld in die Vaaldriehoek – Sebokeng (Julie 1990) (geweld)
- Handgranaataanvalle op die Melrose House Museum (24 Mei 1990)- (geweld)
- Pretoria-minuut (Augustus 1990) – ANC staak gewapende stryd en NP hef noodtoestand op (geweldlose onderhandelinge)
- Die Nasionale Vredesooreenkoms is deur 27 politieke organisasies onderteken (14 September 1991) (geweldlose onderhandelings)
- KODESA 1 (21 Desember 1991) – 19 politieke partye behalwe KP en PAC. NP kritiseer ANC sterk omdat hulle nie Mkhonto We Sizwe (MK) ontbind het nie en beskuldig hulle dat hulle MK as 'n 'privaatweermag' hou
- Die Verklaring van Voorneme (21 Desember 1991) – politieke partye kom ooreen om 'n nuwe konstitusie saam te stel en 'n tussentydse regering daar te stel (geweldlose onderhandelinge)
- Slegs blanke referendum – De Klerk toets wit mening nadat drie tussenverkiesings aan die KP verloor is, uitslag wegholoorwinning vir Ja – onderhandelinge het voortgegaan (geweldlose onderhandelinge)
- KODESA 2 (2 Mei 1992) – nie suksesvol nie as gevolg van onvermoë van partye om oor magsdeling ooreen te kom – eindig op dooie punt (geweldlose onderhandelinge)/geweld in Ventersdorp

- Boipatong-slagting (17 Junie 1992) en invloed van die Derde Mag (geweld)
- Bisho-slagting (7 September 1992) – ANC-ondersteuners wat deel van die onderhandelingsproses wou wees (geweld/waarna die ANC ten gunste was van 'n geweldlose onderhandelingsproses)
- ANC het beroep gedoen vir rollende massa aksie (Mei 1992) teen die Nasionale Party
- Verset deur Concerned South Africans Group (COSAG) – Oktober 1992
- Verklaring van Verstandhouding – 26 September 1992 – Meyer en Ramaphosa het hulleself tot vrede en onderhandelinge verbind, Meyer en Ramaphosa het saamgestem met Joe Slovo se oorgangsklousule (2 April 1993) (geweldlose onderhandelinge)
- Partye wat meer as 5% van die stemme verwerf, sal 'n regering van nasionale eenheid (RNE) stig om die nuwe SA te regeer en wit mense sal hulle werk vir 5 jaar behou (geweldlose onderhandelinge)
- IVP onttrek van veelpartyonderhandelingsforum
- Veelpartyonderhandelinge het op 2 April 1993 by die Wêreldhandelsentrum voortgegaan maar nie lank geduur nie (geweldlose onderhandelinge)
- Sluipmoord op Chris Hani op 10 April 1993 (geweld)
- Mandela spreek die nasie op TV toe om hulle te kalmeer na die sluipmoord op Chris Hani
- Die AWB het die onderhandelinge op 25 Junie 1993 onderbreek toe hulle die Wêreldhandelsentrum met 'n pantservoertuig bestorm het (geweld)
- Datum vir eerste demokratiese verkiesing vasgestel (27–29 April 1994) ten spyte van reeks gewelddadige aanvalle: St James Church-slagting (25 Julie 1993), Heidelberg Taverne-slagting (30 Desember 1993), Bophuthatswana slagting (11 Maart 1994) Shell House-slagting (28 Maart 1994) (onderhandelinge/geweld)
- IVP sluit aan by verkiesings op die vooraand van verkiesingsdatum
- Verkiesing in 1994 gehou ten spyte van voortslepende geweld tydens verkiesing motorbom buite ANC-hoofkantoor en motorbom wat by Jan Smuts-lughawe ontplof het (geweld)
- Mandela word die eerste staatspresident van die nuwe demokratiese Republiek van Suid-Afrika met Thabo Mbeki en FW De Klerk as sy adjunkte /RNE
- Enige ander relevante antwoord

Gevolgtrekking: Kandidate moet hulle argument met 'n relevante gevolgtrekking opsom.

[50]

VRAAG 6: DIE EINDE VAN DIE KOUË OORLOG EN 'N NUWE WÊRELDORDE

[Beplan en konstrueer 'n oorspronklike argument wat op relevante bewyse gebaseer is deur analitiese en interpretasievaardighede te gebruik]

SINOPSIS

Kandidate moet aandui of Gorbachev se beleide van Glasnost en Perestroika in die 1980's in 'n **groter of kleiner mate** uiteindelik tot die val van die Sowjetunie gelei het. Kandidate moet relevante bewyse gebruik om hul argument te ondersteun.

HOOFASPEKTE

Kandidate kan die volgende aspekte by hulle antwoorde insluit:

- Inleiding: Kandidate moet 'n standpunt inneem en aandui tot watter mate Gorbachev se beleide van Glasnost en Perestroika in die 1980's uiteindelik tot die val van die Sowjetunie gelei het. Hulle moet ook 'n uiteensetting van die inhoud wat hulle gaan gebruik om hulle argumente te ondersteun kortliks verskaf beskryf.

UITBREIDING

- Agtergrond
 - Die VSA en die Sowjetunie het ná die Tweede Wêreldoorlog as supermoondhede na vore getree
 - Die twee was in 'n Koue Oorlog gewikkel vir ideologiese dominansie
 - Die ruimte- en wapenwedloop teen die VSA – die ekonomieë van Sowjetunie lamgelê
 - Oorlog in Afghanistan het ook die ekonomie van die Sowjetunie verswak
 - Gorbachev het in 1985 as leier van die Sowjetunie oorgeneem
 - Hy het 'n ondoeltreffende en korrupte burokratiese stelsel geërf en 'n ekonomies verswakte Sowjetunie
 - Landbou-swak produksie
 - Chernobyl ramp
- Hy het gehoop om die ekonomie van die Sowjetunie te laat herleef deur beide industriële produksie en tegnologie te verbeter, asook deur die markte uit te brei
- Hy het 'n risiko geneem om politieke en ekonomiese veranderinge aan te kondig
- Perestroika
 - Hy het in 1985 die beleid van Perestroika bekend gestel (ekonomiese herkonstruksie)
 - Dit het kleinskaalse privaat eienaarskap toegelaat
 - Verwyder regeringsbeheer oor produksie
 - Aanvaar aspekte van 'n kapitalistiese stelsel in kommunisme
 - Sluit nie-winsgewende besighede en nywerhede
- Glasnost
 - Beleid van oopheid en deursigtigheid
 - Mediavryheid vergroot (vermindering van sensorskop) en moedige deelname aan en kritiek van die regering aan
 - Laat nie-kommunistiese partye deel wees van die regeringstelsel – het kommunistiese beheer stadig gedestabiliseer
 - Sluit skuiwe om verhouding met die VSA te normaliseer in wat onversetlikes ontstel het

- Vrylating van politieke gevangenes
- Gevolge van beide beleide
- Perestroika is swak geïmplement/bestuur en was verwarrend vir ondernemings wat nog nooit in 'n kapitalistiese omgewing bedryf is nie
- Glasnost het tot kritiek teen die regering gelei – onder meer kritiek van Perestroika en van Gorbachev self
- Dit is die onvermoë om 'n markgedrewe ekonomie (vraag en aanbod) te hanteer, wat die hoofprobleem was
- Gebrek aan entrepreneurise gees en die vermoë om inisiatief te gebruik, is onder kommunisme gesmoor
- Verlies van werke en toenemende inflasie as gevolg van perestroika=politieke ontevredenheid
- Glasnosts hervorming en vrylating van politieke gevangenes versterk nasionalistiese groepe, veral satellietstate van Oos-Europa
- Baie onversetlike kommuniste was ontevrede met beleide wat ongewild geword het
- Tuis het hy twee tipes opponente gehad: onversetlikes wat teen die hervormings gekant was en liberale wat hom gekritiseer het dat hy nie vinnig genoeg beweeg nie
- Hy het heldestatus in die Weste gehad, sy persoonlike mag en prestige het toegeneem en hy het die Nobelprys vir Vrede in 1990 gekry
- Die twee beleide het mekaar nie so goed ondersteun as wat gedink is nie, maar het die hele stelsel van die Sowjetunie beëindig
- Perestroika en Glasnost het tot eise vir die beëindiging van kommunisme en volle demokrasie gelei
- Hy het tuis steun verloor – eenheid van die Sowjetunie was in gevaar en sosialisme is bedreig
- Val van die Berlynse Muur (1989), beteken die einde van die Koue Oorlog
- Die Sowjetunie het invloed in Oos-Europa verloor
- Baie onderliggende verskille het altyd onder die 15 republieke bestaan
- Burgerlike verset het tussen verskillende groepe uitgebreek
- Ou vorms van nasionalisme het na vore gekom en tot nuwe eis vir onafhanklikheid gelei
- Hy het probeer om die disintegrasie te keer deur die stigting van 'n Federasie van State voor te stel – wat misluk het
- In 1990 het verskeie Sowjetstate, onder meer Rusland, onder Gorbachev se bitter teenstander, Boris Yeltsin, hulle onafhanklikheid verklaar
- Op 25 Desember 1991 is die Sowjetunie en die Kommunisteparty ontbind
- Elkeen van die 15 republieke het onafhanklikheid verkry en lede van die Commonwealth of Independent States geword
- Die disintegrasie het die einde van die Koue Oorlog en die val van kommunisme gesimboliseer
- Die VSA het die enigste supermoondheid gebly
- Enige ander relevante antwoord

Gevolgtrekking: Kandidaat moet hulle argument met 'n relevante gevolgtrekking opsom.

[50]

TOTAAL: 150